

ŁOMŻYŃSCY HALLERCZYCY ZACIĄGU AMERYKAŃSKIEGO W ŹRÓDŁACH

FRANCISZEK WOŁOSZ

Franciszek Wołosz był jednym z setek łomżyńskich bohaterów, którzy zgłosili się na ochotnika w Stanach Zjednoczonych do Armii Polskiej we Francji. Z tego powodu postać tego emigranta zarobkowego i późniejszego żołnierza zasługuje na przypomnienie w kontekście źródeł archiwalnych, które po nim pozostały. Zachowane materiały pozwalają dziś na odtworzenie niewielkiego wycinka losów tego hallerczyka, wywodzącego się z niewielkiej podostrołęckiej miejscowości.

Urodził się w parafii Rzekuń pod Ostrołęką 6 czerwca 1896 roku w ówczesnym powiecie ostrołęckim guberni łomżyńskiej w Królestwie Polskim¹. Był synem Walentego i Wiktorii Wołoszów, małżonków – rolników zamieszkałych we wsi Korczaki. Bliskość większego miasta spowodowała, że nauczył się pisać, co jeszcze w początkach XX wieku nie było powszechne wśród mieszkańców Królestwa, zwłaszcza wywodzących się ze wsi. Wobec trudnych warunków bytowych podobnie jak wielu mieszkańców Królestwa Polskiego wyemigrował do Stanów Zjednoczonych.

Po ogłoszeniu rekrutacji do Armii Polskiej we Francji zgłosił się na ochotnika do I Pułku Sokolego Armii Polskiej we Francji. Z nieznanых przyczyn, jeszcze w Stanach Zjednoczonych, został posądzony o dezercję, co jednak nie znajduje uzasadnienia w związku z jego późniejszym udziałem w armii.

Do Francji trafił w ramach drugiego kontyngentu amerykańskiego, który dotarł do Francji 11 stycznia 1918 roku okrętem „S.S. Touraine”. Został tam wciągnięty na listę immatrykulacyjną pod numerem 2484². Jego jednostką macierzystą stał się I Pułk Strzelców Polskich, który walczył m.in. na froncie francuskim, a później...

Nic w zasadzie nie wiadomo o jego losach po dotarciu do Polski. Wiadomym jest, że po wojnie, dnia 2 kwietnia 1920 roku wypłynął z Gdańska okrętem „S.S. Pocahontas” do Nowego Jorku, tym samym, który trzykrotnie transportował zdemobilizowanych hallerczyków z powrotem do Ameryki w ramach drugiego, czwartego i siódmego transportu.

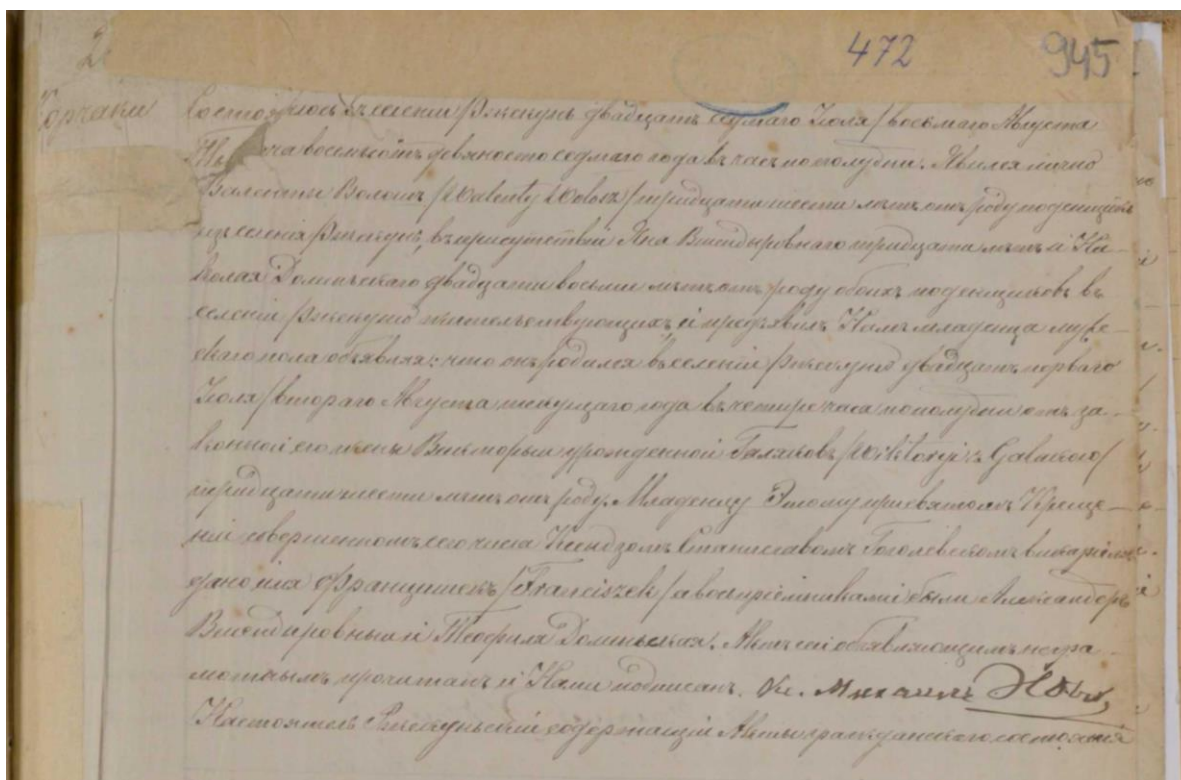
¹ Tak naprawdę urodził się 8 sierpnia 1897 roku w Koskach parafii Rzekuń. Błędy w dacie urodzenia były dość częste w listach rejestracyjnych żołnierzy Armii Polskiej we Francji.

² CAW-WBH, sygn. I.123.9.4; I.123.9.81, I.123.9.82.

Zamieszkał ponownie w New Haven. Ożenił się z Henriettą Dolecką. 20 marca 1925 roku przyszła na świat jego córka Helena Wanda, późniejsza żona Johna McGoverna. Zmarła 6 marca 1984 roku w Branford w Connecticut³.

Pasją Franciszka było wędkarstwo. Miejscowa gazeta „The Hartford Daily Courant” z 1933 roku informowała o wyłowieniu przez niego 8,5-funtowego bassa wielkogębowego w Lindsey Pond koło New Haven, który był jedną z największych ryb tego gatunku tam złowioną.

Zmarł 13 marca 1947 roku w New Haven w Connecticut. Został pochowany na Saint Bernard Cemetery w New Haven⁴. Na jego nagrobku widnieje napis: „Polish Army”, co potwierdza pamięć o jego zaangażowaniu w walkę o niepodległość ojczyzny.

Akt urodzenia Franciszka Wołosza z Akt Stanu Cywilnego parafii w Rzekuniu z 1897 roku⁵.

³ "Connecticut Death Index, 1949-2001," database, *FamilySearch* (<https://familysearch.org/ark:/61903/1:1:VZPF-YWZ> : 9 December 2014), Helen W McGovern, 06 Mar 1984; from "Connecticut Death Index, 1949-2001," database, *Ancestry* (<http://www.ancestry.com> : 2003); citing Branford, , Connecticut, Connecticut Department of Health, Hartford.

⁴ "Find A Grave Index," database, *FamilySearch* (<https://www.familysearch.org/ark:/61903/1:1:6M2D-9H2M>: 17 December 2020), Frank Wołosz, ; Burial, New Haven, New Haven, Connecticut, United States of America, Saint Bernard Cemetery; citing record ID 215502720, *Find a Grave*, <http://www.findagrave.com>.

⁵ Akta Stanu Cywilnego Parafii Rzymsko-Katolickiej w Rzekuniu, Archiwum Państwowe w Warszawie Oddział w Pułtusk, sygn.79/709/3505.

PIERWSZY PUŁK SOKOLI ARMII POLSKIEJ

Numer porządkowy w gnieździe..... ¹³¹

Deklaracja ochotnika.

Ja niżej podpisany oświadczam swą gotowość do walki za zjednoczoną, wolną i niepodległą Polskę i honoru sztandaru Gwiazdźistego St. Zjedn. wstępuję w szeregi Pierwszego pułku Sokolego z własnej woli i przyrzekam prawowitym władzom bezwarunkowe posłuszeństwo. Tak mi dopomóż Bóg.

Franciszek Wolski
.....
Własnoręczny podpis ochotnika.

Niniejszą deklarację wypełniono i podpisano mojej obecności dnia ..... r.

Roman Ostrowski
.....
Podpis prezesa lub naczelnika.

KARTA ZGŁOSZENIOWA OCHOTNIKA.

Gniazdo w *D/S 5*..... No. *84*.....

Imię i Nazwisko ochotnika *Franciszek Wolski*..... Lat *21*.....

Adres *W Chapel St. New Haven Conn*.....

Wzrost *5 8*..... waga *152*..... (mniej więcej)

Kolor oczu *niebieskie*..... Kolor włosów *brązowe*.....

Siła wzroku *dobra*..... siła słuchu *dobra*.....

Niżej podpisani oświadczają, że wyżej wymieniony ochotnik zasługuje w zupełności na to żeby go przyjęto w szeregi Armii Polskiej.

Stanisław Rucinski
.....
Prezes.

Roman Ostrowski
.....
Naczelnik.

(ewentualnie upoważnieni do tego obywatele).

UWAGA: Original (kolor różowy) należy odesłać do naczelnika okręgowego
Kopię (kolor biały) należy zatrzymać w gnieździe.

Deklaracja wstąpienia do Pierwszego Pułku Sokolego Armii Polskiej⁶.

483. -6°C. *Bobolewski, Józef, uł. Raków (Płoc), c. 15/2 - 1891. -*
 484. -6°C. *Wolski, Franciszek, uł. Raków (Płoc), c. 6/6 - 1896. -*
 485. *Przyłubiński, Jan, uł. Raków (Płoc), c. 15/2 - 1894. -*

Fragment listy żołnierzy II kontyngentu amerykańskiego do Francji⁷.

⁶ Polish Army in France Registration records, Wojciechowski, Franciszek - Wolski, Michał, 1917-1919, mf. 004147058.

⁷ CAW-WBH, sygn. I.123.9.82.

W 420	
Family name WOLOSZ	Given name or names FRANK
Address 147 Saltonstall Ave New Haven Conn	
Certificate no. (or vol. and page) 9008	Title and location of court USDC NEW HAVEN CONN
Country of birth or allegiance Poland	When born (or age)
Date and port of arrival in U. S.	Date of naturalization Sept 28 1928
Names and addresses of witnesses	

U. S. DEPARTMENT OF LABOR, Immigration and Naturalization Service. Form No. 1-IP. 14-3202	
M M	

Karta poświadczająca naturalizację Franciszka Wołosza⁹.

WOLOSZ, FRANK <small>(Type here the name—with surname first, given names last)</small>	
Age, 29 years.	Petition No. 9008
Issued by U. S. District Court, at New Haven, Connecticut	
Date of order of admission	September 28th, 1928
Declaration of Intention No. 7997	Issued by Clerk of the Court of the CITY of New Haven, Conn.
on the 14th day of March, 1923	
Name, age, and place of residence of wife:	
Names, ages, and places of residence of minor children: Helen 4; New Haven	
No. 2859330	Old Certificate No. _____ <small>(Use only when new Certificate is authorized.)</small>

Karta poświadczająca złożenie deklaracji naturalizacyjnej Franciszka Wołosza¹⁰.

⁹ "United States, New England Petitions for Naturalization Index, 1791-1906," database with images, *FamilySearch* (<https://familysearch.org/ark:/61903/1:1:VX5T-T1W> : 4 March 2021), Frank Wołosz, 1928; citing Connecticut, NARA microfilm publication M1299 (Washington D.C.: National Archives and Records Administration, n.d.), roll 37; FHL microfilm 1,429,707.

¹⁰ "Connecticut, District Court Naturalization Indexes, 1851-1992," database with images, *FamilySearch* (<https://familysearch.org/ark:/61903/1:1:QKYT-WT8G> : 16 March 2018), Frank Wołosz, 1928; citing roll 18, NARA microfilm publication M2081 (Washington D.C.: National Archives and Records Administration, n.d.); FHL microfilm 2,380,557.

Fishing Notes.

Former State Senator Wallace R. Pierson, president of A. N. Pierson, Inc., Cromwell florists, was a member of a party of Hartford County fishermen who recently visited Anticosti Island, in the Gulf of St. Lawrence, for a week's fishing. Many sea trout, salmon and other fish were creeled by the party, the other members of which were Fred H. Williams and Grover V. Lassen of Hartford, and Charles Scott, of Peekskill, N. Y.

One of the largest large-mouthed bass recently taken out of Lindsley Pond, in the vicinity of New Haven, was hooked by Frank Wolosz of New

Haven, who brought home an eight and a half pound monster last week.

It is more or less generally well known that directly out from points of land in lakes, ranging anywhere from close-in to into 60 or more feet of water, you are apt to find large fish cruising around. The choicest locations, however, bar none, are those submerged reefs, rocks, islands or whatever you are minded to call them, that are found in some lakes.

—Sportsman's Digest.

Strona gazety „The Hartford Daily Courant”, Sunday, August 13, 1933 z informacją o wędkarskich dokonaniach Franciszka Wołosza¹¹.

Age	Sex	Name	Mar.	Prof.	Rel.	Place of Birth	Parents	Mar.	Prof.	Rel.	Place of Birth	Parents	Mar.	Prof.	Rel.	Place of Birth	Parents
44	M	Wolosz, Franciszek				Poland	Poland				Poland	Poland				Poland	Poland
44	F	Wolosz, Henrietta				Poland	Poland				Poland	Poland				Poland	Poland
44	M	Wolosz, Frank				Poland	Poland				Poland	Poland				Poland	Poland
44	F	Wolosz, Helen				Poland	Poland				Poland	Poland				Poland	Poland

Fragment Censusu z 1930 z nazwiskami członków rodziny Franciszka Wołosza¹².

Nagrobek Franciszka Wołosza na Saint Bernard Cemetery w New Haven¹³.

¹¹ The Hartford Daily Courant”, Sunday, August 13, 1933, newspapers.com [dostęp 5.08.2023 r.].

¹² "United States Census, 1930", database with images, FamilySearch (https://www.familysearch.org/ark:/61903/1:1:XM5F-B4N : Thu Aug 03 10:44:13 UTC 2023), Entry for Frank Wolosz and Henrietta Wolosz, 1930.

¹³ Fot.: https://www.findagrave.com/memorial/215502720/frank-wolosz [dostęp: 5.08.2023 r.].